

PROFILUL PSIHOLAGIC AL PREADOLESCENTULUI EMPATIC

Stela PÍSLARI, lector

Summary

Empathic preadolescent are able to sympathize, to relive and honest enjoy to other success. Also they adjust to society more easily, interact with other persons more easily and are always accepted in different groups. Preadolescence age is an important period for the future of each of us, in all the spheres, especially in psychology. Preadolescent years are semnificative age in personality development and empathy development.

Empatia este un fenomen psihic manifestat în cadrul conduitei omului în relație cu semenii săi, acel fenomen psihic de identificare parțială sau totală, conștientă sau inconștientă, aparentă sau inaparentă a unei persoane cu un model de comportament uman perceput sau evocat, favorizând un act de înțelegere și comunicare implicită, precum și o anumită contagiune afectivă.

Conform psihologilor G. Abramova, E. Badea, L. Baumann, D. Elkonin, A. Munteanu, A. Prihojan, I. Racu, U. Schiopu, E. Verza și nu numai, vârsta preadolescentă este considerată o vârstă între copilărie și maturitate, o treaptă intermediară între copilărie și viața adultă, care decurge pentru fiecare diferit, dar care pentru toți prezintă același rezultat – obținerea maturității. Preadolescența este considerată una din cele mai dificile perioade din ontogeneză. Odată cu înaintarea în vârstă, cu trecerea de la nivelul primar la ciclul gimnazial, în viața copilului apar o multitudine de modificări care au un rol esențial în conturarea tabloului său psihologic.

Literatura de specialitate prezintă perioada preadolescenței din doua perspective diferite: o perspectivă pozitivă, optimistă care concepe preadolescenții ca pe niște persoane echilibrate, deschise și sincere și o alta, predominant negativă, pesimistă conform careia preadolescenții sunt mai degrabă persoane impulsive, cu comportamente deseori dezechilibrate, cu tulburari emoționale de factură sexuală [1].

Preadolescența se caracterizează prin începutul maturizării biologice, psihologice și psihosociale a personalității, precum și prin creșterea autonomiei față de familie și de școală. Procesul de maturizare este centrat pe identificarea resurselor personale, pe dezvoltarea identității și a independenței proprii începând cu detașarea treptată și de tutela parentală [1].

Sub aspectul vieții afective, preadolescența este marcată de instabilitate emoțională, de o alternanță în contraste a vieții afective, chiar de hipersensibilitate afectivă. Ca urmare a diversificării experienței și situațiilor de viață are loc și diversificarea și nuanțarea conduitei afective. Situațiile sociale trăite au adânci rezonanțe afective. Puberul caută prietenia și afectivitatea, dar manifestă, în același timp, tendințe de dominare și, deseori, cerințe exagerate și tiranice față de cei din jurul său, iar manifestările empatice fiind diferite de la un preadolescent la altul [2].

Interesul mare în studierea problemei empatiei și, în special, empatiei preadolescentilor, predominant pe parcursul multor decenii a acordat o importanță deosebită acestui mecanism în dezvoltarea personalității și simțurilor morale ale omului, în comunicare. Dezvoltarea empatiei este importantă, mai ales, în timpul preadolescenței ei, atunci când la preadolescenti se dezvoltă intensiv valorile morale, noile perspective asupra vieții și asupra relațiilor dintre oameni.

I. Volocicova consideră că în preadolescență și adolescență, deosebit de mare este nevoia de relații de prietenie, care presupun aspirația către înțelegerea și acceptarea totală a altuia, definirea

caracterului comunicării personale și intime cu colegii, și, mai tirziu, cu adulții importanți pentru preadolescent. În același timp, empatia în cele mai multe studii este văzută ca o condiție necesară pentru implementarea cu succes a procesului de interacțiune interpersonală. „Secretul unei relații de succes între oameni este utilizarea empatiei în valoarea ei constructivă, pozitivă, prietenoasă, creatoare .

În cercetarile efectuate de T.Gavrilova, L.Sivițcaia, în rândurile preadolescenților încep, pentru prima dată, să apară diferențe de sex în atitudinea față de diferite obiecte ale empatiei. Deși preadolescenții sunt capabili de a lua în considerație contextul social în reacțiile sale, frica la această vârstă, cel puțin, în rândurile băieților, este ca un tabu, a fi „fricos” înseamnă a deține un statut social mai jos și, de obicei, persoana fricoasă este izolată social în grupul său de semenii. Spre exemplu, preadolescentele au, în general, un grad mai mare de empatie pentru animale, decât băieții. Acest fapt poate fi considerat rezultatul asimilării mult mai devreme a normelor morale, precum și predispunerea fetelor pentru comunicare, dorința lor de a avea recunoaștere în relațiile interpersonale, în timp ce băieții sunt mai orientați pe realizări de fond . Astfel de diferențe I. Iusupov le explică prin caracteristicile de socializare a fetelor, ce se manifestă la ele în conformism și în căutarea aprobării sociale [3].

Aceste cercetări ce au ca scop studierea empatiei la preadolescenți, vorbesc despre legăturile profunde dintre empatie și comportamentul moral. Normele morale, învățate pe parcursul etapelor anterioare de dezvoltare, încep să se manifeste în acțiuni și hotărâri. Copiii cu un nivel înalt de empatie au tendința de a-și explica nereușitele prin cauze interne, în timp ce copiii cu un nivel scăzut de empatie le atribuie cauze externe.

Empatia ca o educație psihică personală, ajungând exprimarea sa maximă în timpul pubertății, este în continuare un comportament prosocial stimulant și altruist. În unele studii din străinătate, privind vârsta preadolescentă și adolescența, este descris efectul de transfer a experiențelor empatice din copilărie în tinerețe și maturitate cu păstrarea semnificației emoționale. C. Rogers afirmă că „în cazul în care copil fiind, preadolescentul a avut parte de înțelegere empatică reciprocă cu părinții, atunci la maturitate reacționarea la mediu nu provoacă emoții negative, și invers: unii, pe parcursul întregii vieți, transpun asupra altora ura față de părinții lor.

Există o contradicție la acest aspect, ce constă în faptul că preadolescența este o perioadă sensibilă în formarea empatiei, iar, pe de altă, parte pentru preadolescenți este tipică instabilitatea emoțională, ceea ce complică eficacitatea procesului.

În preadolescența, când motivația prosocială acționează la un nivel semnificativ, principiile morale și convingerile acționează în calitate de comportament motivant, empatia devine un motiv mult mai puternic în comportamentul în favoarea altuia. Experimentele făcute de psihologii ruși, printre care T.P.Gavrilova, pe școlarii mici și preadolescenți, au arătat o tendință de scădere spontană, odată cu vârsta, a reacțiilor empatice de compătimire și înțelegere. Cercetările potențialului empatic în rândul preadolescenților de 14-15 ani din mediul rural, efectuate de I.Yusupov, ne permit să vorbim de păstrarea aceleiași tendințe continue de scădere a nivelului empatiei, compasiunii și comportamentului altruist .

Dacă vârsta preadolescentină este critică în formarea personalității și decisivă în planul formării trăsăturilor de caracter, atunci, începând cu perioada adolescenței modificările ulterioare în trăsăturile de caracter pot avea loc doar sub influența unor acțiuni puternice; la fel și nivelul

empatiei poate fi modificat de fapte și persoane cu care are de-a face o anumită personalitate în diferite condiții.

În final putem spune că la preadolescenți empatia devine un motiv puternic în comportamentul în favoarea altuia, se manifestă deplin în nevoia de relații de prietenie, care presupun aspirația către înțelegerea și acceptarea totală a altuia și, în cele mai multe studii, este văzută ca o condiție necesară pentru implementarea cu succes a procesului de interacțiune interpersonală, proces atât de important în dezvoltarea armonioasă a personalității preadolescentului.

Bibliografie

1. Allport, G., Structura și dezvoltarea personalității, Editura Didactică și Pedagogică, Bucureș ti, 1981.
2. Popescu-Neveanu, P., Empatia în consonanță cu împrejurările de viață, (studiu introductiv) în: Marcus, S. și Săucan, D.S., Empatia și literatura, Editura Academiei, Bucureș ti, 1994.
3. Сивицкая, Л. А., Социально-педагогические основы развития эмпатии подростков в детском общественном объединении. Дис. ...канд. пед. наук, М., 1998.